

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y. ET L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DU COMITE INTERACADEMIQUE
DE BALKANOLOGIE DU CONSEIL DES ACADEMIES
DES SCIENCES ET DES ARTS DE LA R.S.F.Y. ET DE L'INSTITUT
DES ETUDES BALKANIQUES

X

BELGRADE 1979.

Др Енвер Реџић, АУСТРОМАРКСИЗАМ И ЈУГОСЛОВЕНСКО ПИТАЊЕ, Народна књига и Институт за савремену историју, Београд 1977, стр. 497

Књига Енвера Реџића *Аустромарксизам и југословенско питање* разматра једну од најкрупнијих тема новије историје, односе великих и малих народа. У конкретном случају ради се о судбини јужнословенских народа у вртлогу збивања и односа на југоистоку Европе у другој половини XIX и почетком XX века.

Најистакнутији представници Аустријске социјалне демократије, у већини случајева активисти Друге интернационале, у директном сусретању са тежњама и потребама ослобођења малих балканских народа, нису могли да се ослободе свога припадања и служења бићу и идеји „великог“ народа нити су прихватили право самоопредељења малих народа. Тражећи за то могућа оправдања они су све до краја првог светског рата претпостављали Аустро-Угарску свим другим идеалима и принципима. На тај начин они су пробуђеном националном покрету малих народа на југоистоку Европе место помоћи стварали још једну препреку више на њиховом дугом и тешком путу, до слободе.

Као искусни истраживач и изванредни познавалац новије историје Реџић је кренуо са истраживањем и обрадом узрока и идејних корена који су аустромарксизам навели на негирање права јужнословенских народа на самоопредељење које ће доминирати у Социјалдемократској партији Аустрије све до 1918. године.

Он корене и основе овој појави тражи и открива у Хегеловој епохи немачке филозофије и у неким, на брзину писаним чланцима, Маркса, и нарочито Енгелса, у вези са учешћем словенских народа у контрареволуцији 1948. године. Енгелсове тврдње и пароле о историјским и неисторијским народима, о посебној и хиљадугодишњој културној мисији Немаца и Мабара на југоистоку Европе, о немогућности националне еманципације малих славенских народа на Балкану, и посебно његове тезе о потреби жртвовања интере-

са малих народа у име револуција и покрета великих народа, служиле су као штит аустромарксизма у борби против примене права самоопредељења јужнословенских народа.

Реџић је у прве три главе своје књиге (стр. 5—56) изложио процес сазревања ове подлоге аустромарксизма на тлу Аустрије, не заповставајући и спољне утицаје који ће допринети њеном дефинитивном уобличавању. У фази дозревања корена и основа теорије аустромарксизма знатну улогу је одиграо и један од најистакнутијих теоретичара и активиста Друге интернационале Карло Кауцки, нарочито својим мишљењем да је могуће наћи решење проблема народа у Аустрији, преуређењем ове старе империје на основама националног федерализма.

На овим основама формираће се у оквирима Аустроугарске социјалдемократије под крај прошлог столећа, аустромарксистичка теорија могућих путева решавања све замршенијих међународних односа у Аустро-Угарској, на принципу територијалне, персоналне и културне аутономије. Сви ови видови аутономије за коју су се залагали водећи чиниоци социјалистичког покрета у Аустрији: Карл Ренер, Ото Бауер, Виктор Адлер и други, имали су као истурени циљ очувања реформисане Аустро-Угарске. Мали народи, служиће интересима „велике“ земље и народа који је показао своју културну и социјалистичку традицију, према мишљењу аустромарксиста морали су да се одрекну права на самоопредељење и издавања. Овим питањима аутор посвећује IV, V и VI главу своје књиге (стр. 57—190).

Четири наредне главе (стр. 191—430) Реџић је посветио обради уплива и утицаја аустромарксизма на социјалдемократске покрете јужнословенских земаља са посебним освртом на погледе словеначке, хрватске и босанске социјалдемократије на решавање јужнословенског питања и на станови-

ште Српске социјалдемократске партије према балканском и југословенском питању.

Захваљујући своме месту и улози у водећим привредним, културним и другим центрима монархије, својим активним учествовањем у разним форумима међународног социјалистичког покрета, као и низу других чинилаца, аустројска СДП је успела да оствари веома јак утицај у свим социјалдемократским покретима у земљама југоисточне Европе и посебно у покретима јужнословенских народа који су живели у саставу Аустро-Угарске. Знатни ушљиви аустромарксиста били су остварени и у области гледања СД партија и странака у јужнословенским земљама монархије на могуће путеве решавања националног питања и међунационалних односа у Монархији. Рецић је у поменутих главама одређену пажњу посветио научној анализи аустромарксистичких утицаја у Хрватској, Босни и Херцеговини и Словенији и посебно развитку отпора и борбе против тих утицаја, нарочито против разних видова аутономије и тзв. триализма Аустроугарске монархије који ће доминирати у време првог светског рата.

У XI глави (стр. 431—472) аутор је дао целиовит синтетички закључак у коме су изложени основни садржаји односа аустромарксизма и југословенског питања у теорији и пракси.

Тек кад читалац стигне до краја ове веома интересантне књиге, долази до сазнања о њеној пуној

вредности и о напорима које је аутор морао уложити приликом њене израде. Сама тема, иако на први поглед једноставна, представља читаво богатство ширих и ужих тематских области и питања најуже везаних са судбином националног ослобођења јужнословенских народа. Сиромаштво домаћих извора и литературе присиљавало је аутора да тежиште рада пренесе на истраживања ван земље. Аутор, најчешће, није имао ослонца у истраживању и обради, и читав низ питања морао је да разматра и обрађује сам и из основа. И поред овога богатства тема, разних гледања и испреплитања веза и утицаја, аутор је успео да оствари континуитет излагања при чему му је олакшицу чинила изванредно постављена композиција књиге.

Доста обиман резиме на немачком олакшаће овој књизи пут у иностране библиотеке и њено коришћење, нарочито у земљама немачког језичког подручја. Књига је обезбеђена са потребним научним апаратом и регистром личних имена, што је од посебне важности за њено коришћење у научне сврхе. По свим својим целиовитим квалитетима ова нова књига др Енвера Рецића заслужује пуну пажњу науке и шире читалачке публике. С обзиром на целиовито схваћање и веома успешну обраду једног од најкрупнијих питања историје народа Југославије, она представља значајан допринос нашој све комплетнијој историографији.

Душан Лукач

Nicolae Iordache, LA PETITE ENTENTE ET L'EUROPE,
Genève 1977, str. 397

У издању Универзитетског института за високе међународне студије Универзитета у Женеви изашла је монографија Румуна Николаја Јордакеа под насловом *Мала Антанга и Европа*.

После бројних радова који се односе на савез трију земаља средње и југоисточне Европе, дошла је и књига студиозног Румуна као девета монографија о овом саве-

зу. Док су радови објављени пре рата третирали овај савез у процесу његовог живота тако да га нису могли разматрати са одређене временске дистанце, и док су се послератне монографије, иако у далеко повољнијем положају, ограничавале на допошње закључака на основу одређеног, понекад и непотпуног материјала, или се заустављале само на извесна